

Мирољуб Домазет

ЈОРУБА ПЛЕТЕНИЦЕ

Будим се у Француској. У њу уносим исунчано лице радозналости. Поред мене пролећу плодне равнице на смебем земљишту, испресецане рекама, покривене храстовим шумама и алувијалним растињем, протрчавају градови са торњевима цркава у централним деловима још неузнемираваних од уљеза, збијених по периферији, који надвисиваху своје савеменике; насеља или усамљени дворци окружени шумом четинара и скоро ми се чинило вероватним да су их и сами Гали подигли. Путници улазе и излазе а њихова лица не остају ми у сећању. Задржах само оно које се оправда на моју примедбу да је у купеу за непущаче.

Улазимо у град већ освојен и од армије пинајдера из медитеранске Европе. Таксиста Алжирац говори о својој земљи и о тешкоћама које га прате у овом Мегалополису. На путу за Ги Моке показује ми Оперу.

Понирем у метро, најпре линија Port d'Klinjankur — Port d'Orlean, онда преседам у воз на линији Балар — Кретеј и видим витку девојку чоколадне коже са ликом који већ годинама тражим по Западној Европи. Кажем афро-девојка са традиционалним јоруба плетеницама, а једино бих био сигуран да је девојка, ако је из Етиопије, иначе би имала дуге плетенице. Успео сам само да протрчим кроз њено видно поље и да за тренутак задржим те оловне калке. Зашто не знам свахили језик и због чега је тако уморна била, а тек је подне ступало? Изашао сам код Dimenil Feliks Ebue и опет погрешно, јер сам до Музеја афричке и полинезијске уметности могао остати још две станице и продужити своју наду. На памет су ми долазили стихови Сенгора: »Жено тамна, жено црна«. Још сам неколико дана путовао за Порт Доре и остао у музеју до последњих опомена чувара.

Смештен сам у хотелу »Ермел«, К категорије. Убрзо у суседну собу усељавају се два мека пуна консонанци гласа, другарица које долазе из земље од Континента одвојене Енглеским каналом. Једне ноћи угасих светло у један. Несаница ме нагна да око четири ујутро изгубим стрпљење и више пута ударим шаком о зид. Након неколико часака наступи мук, а у мени оста потиштеност. Бежах љут на себе и због будилника, који сам позајмио да бих устао у десет; премда настојим да не мерим време. После пар ноћи гласови настадоше не указавши ми се прилика да видим њихове власнике, из чијих разговора назрех толико лепоте и љубави.

Сваке недеље обилазим тргове, славољуде, а кад се заморим од лошег ваздуха по метроима и гатерске буке над земљом тражим вртове: Луксембур, Тиљери... Са знатижељом

посматрам све те оазе, у које су градитељи унели вештачке изворе са скривеним цевима, подигнуте каскаде, довезене стене брече и сите као и древне пешачке мостове, испред Палате Шајо, (Palais de Chaillot) или вештачка језера, шума Венсен.

Француски вртови, као оставштина вртлара, у академизам заљубљених Лујева имају замарајућу симетрију; лепе кестени, јавори, стоје у реду као воћке. Крај Лувра крошње платана изгледају као кутије шибица набодене на палидрвца и ниједна грана не сме штрчати да не смета погледу са блудних прозора који пролазе петнаест минута поред нас како у шали рече службеница кад сам је упитао где се налази бифе а она ми показала дворану и додала, »Само право«. Онда гледам онај други ред, ону другу хармонију. Наравно, виђења исте ствари су различита, тако Жерар Давид (из фламанске школе), види Христа ћелавог попут покровитеља Жан де Седаноа, док Жерар Френсис Барок види Амора као нежну девицу.

Спуштам се низ Сену, реку или канал на острво Париза и ту поред баћушки посматрам Богородичну цркву којој не смем превише да се приближим јер окружен манастирима Немањића нисам навикао да толико подижем поглед и да мотрим на тако витке грабевине—споменике а уз то се и грифони претећи надвијају надамном, реже и плазе језике.

Унутра само витражи, а зографи са Балкана још више себи прибављају славу. Уморан, седам у последњи ред. Пратим службу и присећм се Германке у Жичи испод наоса и исто тако и она, заморивши се брзо потражи једну једину клупу не сачекавши да види Владик у служби, након што ме зачуђено запита, видевши сав тај народ препланула и изборана лица да стоји: »Зашто ваше цркве немају седишта?« За њу је то био шеријатски начин обреда. Звучи оргуља почеше да плаве високи брод и моја чула, преливајући романтичке стубове.

С вечери обилазим риблије пијаце, пробам воће са Мадгаскара, лећи, каки, и узимам авока, ендив. Тако, једне вечери је дошла и она са укусом Ђинџерова корена а отишла са боловањем листа сибирског бреста...

Писави звучи зурли у улици Крима подсећају ме на оне предногодишње празнике муслимана кад сам испод закључане турске кафане у центру малог холандског града Тил слушао то зурлање као и пљескање и трукчање мислећи да су сами дервиши у трансу и одлучих да уђем у ову радничку крчму да утолим жеђ. Или су можда корени дубљи? Не знам.

Наслоњен на шанк, гледао сам лепе, младе и снажне људе као зифт црне косе и бркова који ме окружаваху, онако знојави; поново се ухватише у коло у коме беше једина девојка у крчми, неизгледна, веома ниска и мршава. Док седите гледају са сетом, ватра зурли болно завјаше као рањени вуј, улазећи под кожу и у крв свим тим играчима.

На свим световним путевима допирала је до мене музика, тако на булевару »Ла Фајет« затекао сам дисксиленд. У свим тим ходницима метроа има небројено младих људи са инструментима. Изводе дела Хендла, Паганинија, Тареге, а каткад се пратња састоји од неколико хватова уз не много више школван глас или би то био вергл а каткад звецкава лименка. Једном приликом сам слушао музику са Анда и видео поред музичара две тинејџерке које су са стидљивим смешком завиделе њиховој слободи. Наравно, увек је покрај извођача стајао по неки шешир или би футрола била отворена.

Седим у познатом »Кафе де ла пе«, некада стеципиту уметника, гледам у најлепши трг Париза окупан светлошћу и сенкама без непотребних других боја и даваоца његовог имена зграду Опере са скулптурама Карпо-ових плесачица чијих неколико верзија стоји у ретко посећеној одаји Лувра. Кафе-и

се отварају према улици јер су стаклене преграде за који корак извучене ка њој. Могућности запажања су разне, тако на Сен Жермен де пре у »Кафе де Флор«, гледао сам своје ближње у ентеријеру, оне споља ужурбане или поспане, паркинг, »кочије« разних комбинација са клизаљкама, светле излоге свих боја дугиног сектора, онда се пропину светлеће рекламе са светлим и тамним прозорима првог и другог спрата и фигуре из те шаховске табле преносим у кафе и онда гледам све те пешаке, ловце, даме... Намеће се питање, зашто данашња улица да буде привилегована?

Кафеи—скоројевићи, попуњени аутоматима и испуњени звучним таласима намењени онима који прихватају међународну поделу рада а такође и мисли и окивају оно лице што се не види у огледалу, сигурном руком потискују још ретке староседеоце. То залутало лице ниже зеницама људе који не престано улазе да би повели борбу са машином у грчко-римском стилу, питајући се где оде тај стари добри Видал са својим »Животом и радостима«, или арс антика како је данас називају.

Врата Опере се отварају и дочекује ме атриј кога бих да преселим у драгосињачка брда и да осудим себе на сизифовско пењање уз његове степенице. Продавац садржаја сачекује ме узвицима и тај језик не могу да разумем но налазим да у њему има музике и опраштам му што квари тај барокни мир. Ступениште што води на галерије утиче се и истиче из свог близанца. Бирам једно из кога се разливају ходници водени ме кроз холове и сале са портретима, скулптурама и огледима која су много пре мене затицала краљеве и вазалске породице са свитом и покушавам себе да видим у том кругу овако неконвенционално обученог и у ципелама са којих још у потпуности није спала иловача из гајњача Србије. Развођачица не опраштајући ми расејаност подсећа ме, »Пазите на моју услугу, господине«.

У сред балкона и ложа који висе као ластина гнезда и куполе подупрте позлаћеним орнаментима, на небу Марк Шагал удахнује живот том металу, сомоту и плишу и те топле боје са преовладавајућом париско-плавом, грејаху наше очи, а тела су одвојено већ губила дах поред још много таквих, док мириси штофова и парфема отупљиваху нашу осетљивост. И ту где је све усковитљано, телесно а ипак бестелесно долази освежење са таванице, са те кружне слике која садржи читаво Шагалово сликарство од његовог раног периода, песничких маштарија до доба његове пуне зрелости и библијских мотива. Сличан утисак је постигнут са Браковом сликом на плафону Сале антике етрураца у Лувру; са великим црним птицама које су уоквирене белом линијом да се истакну од плавог тамног небеског свода.

Публика оперских арија са незадовољством прима извођење због одсуства примадоне. Спектакл започиње, следе вишеструке Самсонове тегобе... То је bel canto на француски начин и годинама држи се на репертоару као и »Крчко Орашчић« са Рудолфом Нурејевом на челу чија је и сценографија, но унутрашња дилема остаје ко кога гледа а у кругу се врте Пајац и Самсон.

Пут ме наноси кроз улицу Блондел. Изузимајући прву »штрафту« која издвојена чека испред Улице штрафти и чија клијентала не долази пешице што није могао да схвати млађи прилазећи јој испред нас; узалуд покушавам да нађем нешто лепо на лицима девојака које већ имају лепо обликована тела уоквирена често штрафтастим чарапама изразитих боја, као и кратким и отвореним хаљинама и повлачим паралелу између њих и лепоте испред слика Паола Веронезеа, Рафаела...

Секте освајају свет. Мада мас-медиј уме да пронађе и чобанина песника и да Мегалополису топло препоручи његову књигу. Иако сам за песника који постаје пасир са наклоношћу гледам на ову веру као и на тврђу младог француског

ПОВРАТА
ОКТОБРА

књижевника који је у полемици на програму »Ил де Франс« изјавио да је мото његових јунака »бићу све само не осредњи« а носи аутобиографске корене; кад је последњи пут у животу чуо оца док су га фашисти одводили, а у његовој де-чјој свести остало је »Сине буди све само не осредњи«.

Поводом устоличења новог Папе Павла Јована II пратим полемику после приказаног пророчанског филма Де Сике »Света Столица«, и одлутах у Лондон, на Трафалгар сквер, где ми је на пар дана пре католичког Божића пришла девојка и питала, одакле сам? Како сам тамне пути вероватно је била у дилеми да ли сам Индус, Арапин... Кад је после мог одговора знала колико и пре а могла је да изведе једино закључак да сам Палестинац или Ром, извади књигу испод пазуха и даде ми. Беше то мој први сусрет са евангелистичко-лутеранском вероисповешћу и њиховим пастирима који покушавају да освоје и будисте и муслимане асимилујући њихове вернике из других земаља Комонвелта, настањених на острву (у Метрополи) као и да задрже све оне које освајају секте, публикувањем књига о будизму и исламу под заштитним знаком протестантоке а англиканске цркве. Више сам јој личио на Индусе те сам добио »Шри Изонанишад« књигу чији је тираж милион примерака. У њој има репродукција слика јогиста и халуциногениста, представљајући свет Кришне, Вишне и Шиве и у себи носе много сладуњавости као и ова полемика између црквених великодостојника.

Приатељица ми води у Немачку Капелу, у којој лепа као чекање, витка виолончелисткиња бледог лика и попрсја а дуге прне косе, Шарлот Норман, изводи дела Бон Кејба, чију сам музику већ слушао на Битеф-у, »Догађај у музеју«, у Музеју савремене уметности, у извођењу балетске групе Мерс Канингама. Још ми је у живом сећању концерт Кејба »Нечујна музика«, кад је легао испод клавира у фрак у и после десетак минута устао, поклонио се и отишао. Обучена само у прну сукњу Шарлот је својом интерпретацијом опцинила све присутне а ја сам је видео као Леду са Лабудом, док је у другом делу извела оперу »Секстроник« Бин Паик, композитора из Сеула, а он је истовремено; песник, филозоф, инжењер, интерпретатор, теоретичар и историчар уметности а у једном периоду сарађивао је са Штокхаузеном и Кејбом. Овај концерт сам довео у везу са претходним у цркви Светог Спаса где је Јоко Оно на ситари изводила дела Бин Паик под називом »Собна музика«, а била је прекривена плштном ултрамарин боје са прорезаним отвором у виду елипсе из кога су се рађала два полумесеца задњег дела тела као две најлепше мермерне диње.

На лицеју »Les Arts et Métiers« слушах излагање професора историје уметности, о Сезану, Ван Гогу, Гогену, и под притиском његовог погледа схватам да ми одаје захвалност и да очекује да и ја разумем његову причу о младом Мунку који је на изложби слика Ван Гога у Паризу, поред хладних Француза, јер су са доста резерве гледали на то сликарство, пошто су гајени на француском академизму без оног животног грча и експресије што је и условило да Немачка буде колевка експресионизма а не Француска, дакле једини Мунк је био искрено одушевљен, да би много касније постао његов ученик и наследник, како у уметности тако и у болести...

Пењем се уз Монмартр и пре но што ћу посетити цркву Свето Срце (Sacré Coeur) обилазим плато сликара, и чујем наше »студенте« хлебинске школе: »Мишо, приби онима, ово нам је последња шанса, можда ће се неко портретисати«, затим са степеништа испред велике беле полулоптасте цркве бацам поглед на њихову панораму Париза,

Већ сам престао да бројим који ми је то дан како сам заточен у Лувру јер сам се плашио новог штрајка радника овог музеја које сам и даље видео са транспарентима и ведрог расположења у ходнику, само што су овог пута они гледали представу у којој сам и ја учествовао и то више пута, кад сам затицао групу туриста, а многи су упорно чекали да се неко од стражара предомисли и откључа та врата која нас деле а одбаце транспаренте које смо по ко зна који пут прочитали: »Лувр не ради, штрајкујемо, учествујте у нашој борби, седми дан штрајкујемо, тринаести, осамнаести«. Осећам болове у теменама, излазим у Тилери, најпре пролазим кроз Капију коција (L'Arc de Triomphe du Carrousel) овог пута испод славолука је поражени.

Гледам скулптуре неокласициста по врту и све те шегаче у алеји а присећам се превода натписа уметника Коште који је украсио цркву Буиф и на тај начин упутио позив живима, за њихову молитву његовом привићењу; »Скулптор сам ја, Бозеф, моли за мене, амен«.

ПОВРАТА
ОКТОБРА

Тилери, ја и неко друго време, што не зна за електронску музику... И сада је узаврео. Желим да се опустим, прилазим фонтани и успевам да пронађем слободну гвоздену столицу. Гледам по узору на Малог Принца децембарски залазак сунца уз лахор. Између два прстена, столица са њиховим трнутим власницима и ивице фонтане протрчавају деца и подсећају нас да смо некада и ми умели да трчимо а чакљама отискују своје бродове са заставама разних земаља и усмеравају их. Девојчица поред мене полази за родитељима али при том мало неспретно закачи пса радознано загледаног у власнике бродича, окреће се ка њему и каже нежно: »Sory«. Поред мене су Немци и Јапанци, преко пута Скандинавци. Свако себи говори: »То је Париз«. Видим град захвалан клими а само коју стотину миља северно су земље магле. Двоје загрљених Данаца стоје уз саму ивицу, и гледају бродиче испод водоскока. Италијан говори деци и супрузи: »Ено га и он ће се задржати« и додаје »Гледај, онај тамо се ослобађа«.

Наједном угледам реку како се ваља уоквирена честаром и са две беле тополе одвојене путељком што водише кроз цветну ливаду, вијугаво до насипа на коме се појавише двоколице, са њих сибоше двоје и почеше да јој се приближују. Држе се за руке проширујући стазу јер су до паса у цвећу. Она у тоги а он веома чудно обучен. Насред ливаде препознајем девојку са јоруба плетеницама а на моје велико изненађење у младићу препознајем себе. Добоше до обале реке која као да престаде да хучи и стадох да разазнајем њен глас, беше то онај што ме освоји из суседне собе, што ословљаваше другарицу »Бејјни« са повишеним и. Улазе у набујалу реку. Од зебње затресох главом...

Сунце почиње да се игра скривалице! Паперјастии облаци се вешају над нама. Седим овде слободан а изнад другог дела земљине кугле лете Јахачи апокалипсе. Хвата се мрак, упућујем се ка тргу Конкорд и чекам да се упале светла.